

Bulletin

Nr 1/2001

Juni 2001

Om Bulletin och musik

av Gudrun Persson
Redaktör för Bulletinen

E-post: Gudrun.Persson@mbox301.swipnet.se

Så kommer då ett nytt nummer av Bulletinen - denna redaktörs första nummer. Här bjuds mycken god läsning, t ex Irina Sandomirskajas essä om Ikea i Moskva, en skarp debattartikel om Schengenavtalets konsekvenser för öst - och Centraleuropa, flera bokrecensioner, mm.

Apropå bokanmälningarna bör noteras att under rubriken ”Nya böcker och kommande recensioner” bereds plats för korta notiser om böcker inom Sällskapets område. Tanken är att denna del skall utvecklas och jag vill uppmuntra alla medlemmar att göra redaktören uppmärksam på nya publikationer. Redaktören är här helt i händerna på medlemmarna. Med tanke på att vi är över 200 medlemmar borde denna avdelning av Bulletinen kunna bli väldigt fyllig.

Sedan kan redaktören (som obotlig och ohjälplig musikfanatiker) inte låta bli att berätta om några fantastiska musikhändelser sedan det förra numret av Bulletinen kom ut.

Stockholm besöktes i november förra året av den ryska kompositören **Sofia Gubajdulina**. Under en hel vecka spelades hennes musik runt om i stan och redaktören hade förmånen att höra konserten i Gustav Vasa kyrka. Där framfördes verken *In Croce*, *Silenzio* och *Sju ord*. **Elsbeth Moser**, bajan, **Oleh Krysa**, violin, och **Torleif Thede**n, violoncell, spelade denna regniga novemberkväll Gubajdulinas musik. Tonerna klingade så rent, högt, kristallklart och med sådan skärpa att jag trodde att både altartavlan i gips och predikstolen i sten skulle spricka mitt i tu.

I maj i år kom dirigenten **Valerij Gergiev** till Berwaldhallen. Med sin tolkning av bl a Mussorgskys ”Tavlor på en utställning” och Sjostakovitjs ”Konsert för piano, trumpet och stråkar” lyckades Gergiev försätta en fullsatt Berwaldhall i trans. Det var ett otroligt tryck och Radiosymfonikerna spelade med nyfunnen entusiasm och känsla.

Ikea i Moskva

av Irina Sandomirskaja

Lingvist och forskare i "Kulturer i dialog" vid Södertörns högskola

E-post: irina.sandomirskaja@sh.se

Artikeln publicerades först i tidskriften *Moderna tider*, november 2000.

Ursäkta mig, i vilken valuta anges priserna? Grabben har tydligen tappat kontakten med verkligheten. Det är allmänt känt att Ikeas soffor inte kostar femsiffriga dollarsummor. Men där jag står i Ikeas kassakö med mitt införskaffade paradisträd i famnen medger jag för mig själv att allt är möjligt i Ryssland.

Den unge mannen som frågar vill faktiskt ha ett svar. Han är inte ironisk. Medan jag står där i kön med paradisträdet i en blå kruka i en blågul kasse har jag tid att reflektera. är han så rik att han struntar i den stora skillnaden mellan rubel och dollar? Eller är han tvärtom så fattig? Att döma av hans utseende kan han vara både det ena och det andra. Förmodligen är han bara någon som jagar förströelse, en särpling eller, precis som jag själv, en upptäcktsresande i Moskvakapitalismens vildmark, en pionjär i den nya ekonomis djungel.

Den unge mannen försäkras om att priserna anges i rubel. Ikea viftar inte lika stolt med sina prislappar i Moskva som på andra ställen. Ikeas erkänt låga priser är nämligen inte riktigt så låga i Ryssland.

Ikeas diskreta stil, jämfört med den pråliga smaken i Moskva, innebär något nytt på den lokala möbelmarknaden, där de fyra nyckelord som förmodas locka köparna är "prestige", "bekvämlighet", "elegans" och "lyx". Det är just dessa som Ikea bojkottar, och genom att köpa Ikeas varor underkänner den nya ryska medelklassen den maffiainspirerade förgyllda skinnelegans som kännetecknar utbudet i stadens många suspekta möbelaffärer.

Jag misstänker att de ryska medelklasskonsumenterna lockas speciellt av det faktum att Ikea-möblerna är så lätta att sätta ihop och plocka isär, flytta runt och ställa undan. Detta har inte så mycket med en längtan efter rationellt hushåll, effektiv transport och montering att göra som med deras uppfattning om sig själva som medelklass.

Nyckeln till denna självuppfattning är naturligtvis avsaknaden av möbler över huvud taget. Med tanke på den ekonomiska instabiliteten kan allt som idag betraktas som medelklass vara borta med vinden i morgon. Medelklass eller inte, människorna i det nya postkommunistiska Ryssland är lika umbärliga som de var på den gamla goda Stalintiden. Den nya ryska bourgeoisien lever under parollen "för stunden." Det är som i en militärförläggning: man inrättar en bostad för en kort period i relativ välmåga och ständig beredskap att packa ihop om turen vänder. Ikeas demonterbara möbler råkar vara ett passande svar på det flyktiga, reversibla, nyckfulla välstånd som är medelklassens lott i Moskva.

Umbärliga möbler för ett umbärligt folk.

Moskvaborna tycks ha godkänt Ikeas ansträngningar att framstå som sympatiskt. Hos Ikea behöver ingen skämmas för den dåliga standarden, absurda planlösningen och de undermåliga bekvämligheterna i en lägenhet från Chrusjtjovs dagar som inte har renoverats på decennier. Ikea välkomnar den vankelmodige hemmasnickaren - en produkt av dålig samhällsservice och skrämmande låga inkomster. Ett försök att skämta om sakernas sorgliga tillstånd fungerade dock inte: frivola annonser med uppmaningen att köpa Ikea-sängar därför att halva Europa förmodligen har avlats i dem ansågs anstötliga.

Ikeas linje, lätt fångat - lätt förgånget, går hem i Sverige, men i Moskva är det snarare synlig anständighet och kontroll över det egna livet som är till salu. Ikeas möbler, som man själv kan motera, inger en känsla av att man är herre över sitt eget liv.

Ikea har inte bara hittat en framgångsrik nisch, som resten av marknaden har missat, utan danar också aktivt sina egna kunder genom att mobilisera alla sina krafter i utformandet av ett nytt väsen, ett nytt mänskligt tillstånd med potential att generera marknadens kritiska massa.

I den meningen är "Ikea i Moskva" mer ett ideologiskt samhällsprojekt än en hållbar ekonomisk satsning.

Ikea tjänar pengar på en antikapitalistisk jämlikhetsattityd: en insikt om människans villkor och allas längtan efter en enklare tillvaro. När allt kommer omkring trakasseras vi alla av livets komplikationer i form av morgondepressioner, penningbrist, arbetslöshet, skilsmässor och bråkiga barn. Ikea erbjuder rationella designlösningar på dessa triviala katastrofer och en möjlighet att se framtiden utan ängslan: barnet växer, vi vet vilka problem det innebär, och därför erbjuder vi en säng som växer med ditt barn. När den mirakulösa sängen finns till hands känns det som om framtiden är ordnad. På den gamla goda sovjettiden var det partiets uppgift att garantera "en trygg morgondag". Bristen på trygghet, eller kanske bristen på ett sådant parti, är den nisch som Ikea har lagt beslag på i Ryssland.

Ikea försöker överbrygga den gapande klyftan mellan Rysslands förflutna och nutid: å ena sidan längtan efter den mer eller mindre välorganiserade sociala trygghet som den socialistiska staten erbjöd och å andra sidan Rysslands fascination av de ondskefulla marknadskrafter som idag erövrar landets oskyddade vidder.

Ikea, som är ett framgångsrikt globalt företag, besitter speciell fingerfärdighet när det gäller att manipulera kundernas drömmar, farhågor och begär. Ikea förser sina potentiella kunder med en utopi om "ett kontrollerat liv": smidiga, socialt meningsfulla lösningar omslutna av släta glasväggar, polerade golv, skinande

köksinredningar och en arkitektur som är öppen och logisk i sin funktionalitet. Kort sagt: Ikea håvar in kapitalistiska supervinster genom att exploatera den socialistiska utopin om en perfekt samhällsmaskin med ett vänligt ansikte. Det är av en händelse samma idé som inspirerade Gorbatjovs perestrojka för femton år sedan, men som då tyvärr inte visade sig lika effektiv som dagens Ikea.

Den genomsnittliga ryska medelklassmänniskan tycks välkomna denna strategi, vilket hon visar genom att handla hos Ikea utan att ens bry sig om vilken valuta som gäller. Det är inte priset som är det viktiga utan budskapet. Medan livet i Moskva går sin gilla gång, och varg äter varg enligt den vanliga rutinen, är Ikea, med sin välplanerade interiör, sin behändiga service, sina lättillgängliga varor och till och med sin luftkonditionering, en välsignad oas i en öken av kapitalistisk konkurrens, likgiltighet och ångest. Det är en trygg plats. Bland min ryska vänner, också de som är välsignade med bostad i New York, kallas Ikeas förmåga att skapa lugn i stormen för "svenskhet."

Genom att monopolisera det trygga lugnet blir Ikea ett slags maskin som återställer ordningen. Ikea fungerar som en estetisk helhet, ett slags totalkonstverk eller en installation. En rysk chaufför i Ikeas transportavdelning faller inte för frestelsen att tjäna lite svarta pengar utan hänvisar den förvånade kunden till den officiella prislistan. Att Ikea har lyckats tämja den notoriskt vilda rasen i taxichaufförer är en imponerande bedrift.

I Ikeas omgivning finns inte ett spår av det dramatiska spektakel som hör samman med Moskvas våldsamma affärsliv; här finns inga jeepar (i folkmun "banditbilar"), inga atletiska väktare vid entrén, inga lömska fickor som buktar av mobiltelefoner (eller pistoler), inga metalldetektorer, inga skumma figurer i dörröppningarna som genomborrar nykomlingen med en skarp, allvetande blick - en ny säkerhetsteknik som nyligen introducerades på Moskvas offentliga platser under det kryptiska namnet "ansiktskontroll". Här finns ingenting som tillfredsställer Moskvas oförbehållsamma och förkastliga svaghet för det skumma. Tjuv-och-polis-leken är slut. Nu är det dags för säkerhet utan spektakulära effekter. Vi träder in i den Osynliga Säkerhetens era.

Ikea ger Moskva en lektion i maktens högteknologi. Medan Moskva hänger sig åt den barnsliga spänning som uppstår när ordning upprätthålls med hjälp av direkt kontroll och trygghet skapas med hjälp av aggressiva hotelser, en synlig, påtaglig och kännbar risk för våld, praktiserar Ikea kontroll med hjälp av rutinövervakning. Det är bara i varuhusets cafeteria som jag upptäcker åtta övervakningskameror. Tekniskt är detta ett steg framåt jämfört med de kraftiga, snaggade, skjutglada kroppsbyggare som befolkar säkerhetstjänsten på andra ställen.

Med denna nya ordning får min kropp en ny roll som potentiell snattare. Eftersom jag har fostrats i en kultur som tror på våld i form av direktkontakt är jag, för att skydda mig själv, utrustad med en inrotad rädsla för att bli berörd. Till skillnad

från en västerlänning störs jag inte i min känsla av fridfull och njutbar avskildhet av vetskapen om att jag i stället kanske bevakas eller avlyssnas. Så länge ingen hunsar med mig är jag lycklig och ensam. Eftersom jag inte har mina rötter i ett tekniskt avancerat samhälle känner jag inte till fjärrövervakningens avigsidor.

Jag har således nöjd med att ha slunkit igenom springan mellan maktens två teknologier. Avsaknaden av rädsla gör att jag njuter av friheten som om den vore något självklart. Ikeas ödsligt belägna varuhus lyses upp av solens strålar, och långt bortom parkeringsplatsen skymtar till och med några kor, som förmodligen har importerats från Sverige tillsammans med gräset som de betar. Osynliga lärkor sjunger i skyn, och tusenskönor ler mot mig från gräsmattan bakom den nylagda trottoarkanten. Allt detta ligger bara ett stenkast från den mest förorenade motovägen in mot metropolen.

Ikea är en gäst från framtiden. Som ett rymdskepp från en annan värld har det landat i utkanten av Moskvas ideologiska landskap med ett budskap från en ny civilisation kännetecknad av upplysta offentliga utrymmen, öppna personliga relationer och förutsebart sunda liv. Men varken Ikea eller andra inkräktare från rymden kan veta om de är immuna mot lokala bakterier; aggressiva lokala miljöer värjer sig mot nykomlingar, och risken för en dödlig infektion finns alltid.

Hollywoodscenariot med en misslyckad invasion under vilken budbärare från en högre civilisation faller offer för en okänd barbarisk bacill och misslyckas i sitt ädla uppdrag att sprida upplysning tycks ha övervägts på allvar i planeringen av Ikea. "Desinficering" verkar vara mottot.

Själva jorden i denna sjaskiga Moskvaförort har flyttats bort för att motsvara Ikeas standard i fråga om arkitektur och omgivning. Etablissemangen vetter mot naturen och vänder sig bort från urbanismens fasor. I ett försök att sanera på djupet har varje spår av småskaligt företagande i grannskapet eliminerats. Privata väktarbolag har inte en chans mot Ikeas kameror och målade pilar på golvet. Det finns inte en enda tobaksbutik, korvkiosk, betaltolett eller något tidningsstånd som säljer ryska *Playboy* och *Penthouse* eller ens företagsamma gummor som säljer blommor. Inte ett spår av den sortens kommers som brukar växa upp som svampar ur marken runt de stora varuhusen i Moskva, där de likt kycklingar trycker sig mot det stora företagets moderliga kropp, som ger dem skydd och en chans att tillgodose VIP-kundernas enklare behov.

Ikea är fullständigt självtillräckligt i alla funktioner: till och med ett telefonsamtal kräver ett speciellt telefonkort. Inte bara Ikeas kropp utan också dess kommunikationer är tryggt avskärmade från den giftiga omgivningens korrumpierande påverkan.

Genom att eliminera alla spår av den vilda marknadsekonomin förvandlar Ikea på ett mirakulöst sätt en vinstdrivande verksamhet till en perfekt socialistisk plats för

måttfull konsumtion och sund underhållning: ren, öppen, överflödande, full av ljus och ganska tom på människor. Hemlagad kokkonst har inte en chans att konkurrera med de tinade köttbullarna, potatismoset, prinsesstårten och det kalla kaffet i cafeterian. Ikea reserverar visserligen ett utrymme för rökare i sin lustgård, men företaget motarbetar ändå med exemplarisk fasthet Moskvas smutsiga miljö - det smutsiga spelet, den smutsiga politiken och de smutsiga pengarna i de smutsiga händerna.

Med all rätt.

I väntan på att Ikeas minibuss skall föra mig tillbaka till Smutsens Stad - den disciplinerade busschauffören gör inte en min av att vilja köra förrän bussen är full, vilket ger mig tid att försjunka i tankar - erinrar jag mig de tre barnen som roade sig innanför Ikea-barnkammarens sterila glasväggar. Omgivna av en mängd funktionella, barnsäkra och vettiga leksaker skuttade de omkring i bollhavet iklädda specialgjorda västar med stora siffror på: övervakningspersonalen förmodades uppenbarligen inte kunna känna igen barnen på deras utseende.

I denna pedagogiskt riktiga miljö gallrar Ikea bort eventuella unga skott av anarkistisk kapitalism som kan ha slagit rot i barnens sinnen. Och jag kommer ihåg min sedan länge döda bolsjevikiska mormor, som tycks ha delat Ikeas pedagogiska syn: ”Har du tagit i pengar raring? Gå och tvätta dig om händerna”.

Ikea, min surrogatmormor!

översättning: Katarina Barnekow

Debatt

Schengenavtalets bisarra konsekvenser i Central- och Östeuropa

av Jakob Swiecicki

Forskare vid Utrikespolitiska institutet

E-post: swiecicki@ui.se

”Fästning Europa” kallar kritikerna den nya europeiska gränsregim som Sverige ansluter sig till den 25 mars. Det måste emellertid finnas ett bättre sätt att åstadkomma ökad rörelsefrihet, och samtidigt stoppa okontrollerad invandring och bekämpa internationell brottslighet än gammaldags visumtvång och koncentrationslägerliknande gränsanläggningar.

År 1985, när Schengenavtalet ingicks, hade Västeuropa naturliga gränser runt om. I väst, i norr och söder är den europeiska halvön omgiven av vatten. I öst avskiljdes

den av järnridån. Fästningens försvarsverk, Berlinmuren, samt taggtrådsstängslan hela vägen från Hamburg till Trieste, restes av östsidan. Ytterst var det maktavarna i Kreml som såg till att folk inte kunde ta sig från öst till väst. På västsidan beklagade man det men man kunde inte göra så mycket åt saken. Tanken att man borde öka rörelsefriheten för människorna, givetvis enbart inom västzonen, var tilltalande. Schengen medförde inte några nya skiljelinjer i Europa.

Men sommaren 1989 klipptes taggtråden mellan Ungern och österrike sönder. Sedan föll Berlinmuren. Sovjetimperiet fanns inte mer. Snart ska EU utvidgas med de för över tio år sedan frigjorda länderna i Centraleuropa och Baltikum.

Sovjetunionen var avskiljd från de s.k. folkdemokratierna i Centraleuropa av nästan lika svårforcerade gränser som gränsen mellan öst- och Västtyskland. Sovjetunionen bestod däremot av sovjetrepubliker utan gränser sinsemellan. De nya självständiga länderna, Litauen, Vitryssland, Ukraina, Moldavien och även Ryssland självt (i Kaliningradområdet) öppnade glatt sina gränser till grannarna i väst, till Polen, Slovakien, Ungern och Rumänien. När krångel, utresetillstånd och visum togs bort kom en intensiv trafik igång. Samtidigt blev gränserna mellan forna sovjetrepubliker vanliga nationsgränser.

Villkoret för kandidatländerna i Centraleuropa och Baltikum att komma med i EU är att de övertar hela Schengenregelverket, med hull och hår. Sedan Amsterdamfördraget är Schengen en del av EU:s grundlag, och några undantag inte kan beviljas. De centraleuropeiska ländernas östra gränser blir EU:s nya yttre gräns mot östeuropa, alltså mot den del av Europa som under överskådlig tid förblir utanför EU. Det blir inte vilka nationsgränser som helst. Kandidatländerna åläggs att bygga upp, och för förtroendet att bevaka, en Schengentät gräns hela långa vägen från Narva mellan Estland och Ryssland i norr till Istren mellan Slovenien och Kroatien i söder.

Vad EU i praktiken kräver av kandidaterna är att de återupprättar ”Fästning Europas” gamla försvarsverk längre österut, denna gång mellan Centraleuropa å ena sidan och östeuropa, å den andra sidan. EU bistår villigt kandidatländerna med utrustning som värmesökande kameror, ljusförstärkare och terrängbilar för gränspolis. Den tio meter breda harvade markremsan, rågatan uthuggen i skogen, försedd med elförande stängsel och vaktorn som löpte längs hela den gamla sovjetiska gränsen mot väst kommer åter till användning. Den rustas upp och bemannas med nyutbildad personal. Denna gång på västsidan.

Schengenreglerna passar synnerligen illa i Europas centrala och östra delar.

I många trakter över hela området är befolkningen etniskt, språkligt och religiöst blandad. Det finns många historiska, kulturella och ekonomiska band mellan folken i de olika statsbildningarna, tvärs över deras ofta föränderliga riks-, unions- eller imperiegränser. För bara några få decennier sedan, senast under och strax

efter andra världskriget, flöt blod på många ställen. Blodet spilldes inte bara av de tyska ockupanterna utan också grannar emellan, som t ex mellan polacker och ukrainare. Sedan kom kommunismen som fryste ner alla spontana mänskliga aktiviteter, inklusive hat och konflikter. Men till skillnad från på Balkan blossade inte konflikterna upp igen när tövädret kom för tio år sedan. I stället har ett massivt utbyte kommit igång. Nya, inte minst ekonomiska samarbetsformer har utvecklats. Med de öppna gränserna som en självklar förutsättning.

Nu är en ny union på väg. Och den stakar ut sina gränser.

Kaliningradområdet är ett exempel. Den lilla ryska exklaven inklämd mellan Polen och Litauen blir helt omgiven av EU-länderna. Kaliningradborna kommer att behöva visum för att landsvägen ta sig till andra delar av sitt eget land. Det absurda i situationen har uppmärksammats i Bryssel. Både ordförandelandet Sverige och Kommissionen anstränger sig för att hitta en lösning. De förslag som ligger på bordet går dock inte så långt som till att permanenta den nuvarande visumfriheten för invånare i området. Man hyser fromma förhoppningar om att multipla viseringar, lägre avgifter och fler EU-konsulat i Kaliningrad ska räcka för att det gränsöverskridande samarbetet mellan Kaliningrad, Litauen och Polen, som i vissa fall sker med EU:s finansiella stöd, kan fortsätta. Det finns dock inga erfarenheter som stöder denna uppfattning. Smuggling och gränsöverskridande maffiaverksamhet kommer däremot säkert att fortsätta. Bara priserna kommer att gå upp. Det finns det många exempel på.

De idag exemplariska relationerna mellan Polen och Ukraina är av stor säkerhetspolitisk betydelse för regionen och för hela Europa. Flera miljoner ukrainare besöker årligen sitt västra grannland. Läget i Ukraina är bräckligt. Demokratins och marknadsreformernas framtid är oviss. Polen är förebilden att den liberala omdaning lönar sig. Visumkravet kommer att effektivt stänga ute de många fattiga ukrainare som drygar ut sina magra inkomster (ca 80 dollar i månaden i genomsnitt) genom regelbundna resor till Polen. Visum kommer att kosta minst några tiotal dollar. För det stora flertalet ukrainare kommer vägen till Europa att bommas igen. Schengen kan faktiskt vara droppen som får Ukrainas svåra balansakt att definitivt tippa över åt öster. I grannlandet Vitryssland är den skicklige demagogen Lukasjenko inte sen att ta vara på argumentet. Han har upprepade gånger trugat sina landsmän: ”Där ser ni, Europa vänder oss ryggen. Vi har inget annat val än att söka oss österut. Vi måste tillbaka till moder Ryssland.”

Ungerska minoriteter finns i så gott som alla länder som Ungern gränsar till. I Rumänien bor exempelvis ca 2 miljoner ungrare, i Serbien 400 000 och i Ukraina 200 000. Resorna till Ungern betraktas näst intill som en livsnödvändighet för dem. Av kulturella skäl, för utbildningens skull, för släktbesök, och inte minst av ekonomiska skäl. Levnadsstandarden i Ungern är fem gånger så hög som den i Ukraina. Klyftan blir ännu större den dag Ungern kommer med i EU. Om folk med ungersk bakgrund inte kommer att fritt kunna röra sig över gränserna, kommer de

att fly in i Ungern innan gränserna stängs. Antalet de som försöker stanna i Ungern för gott ökar lavinartat redan nu. Politikerna i Budapest överväger olika lösningar för att göra det lättare för dem att resa fram och tillbaka. Dubbla medborgarskap, särskilda ID-handlingar, ”ungerska certifikat” som visar att personen i fråga ”hör till” Ungern, generella visum mm finns bland förslagen. Men sista ordet i frågan hör inte till den ungerska regeringen, utan till beslutsfattarna i Bryssel. Som läget är nu, saknar dessa ideer stöd i EU-lagen.

Slovenien får bygga upp hela gränsinfrastrukturen mot Kroatien från grunden. Landet får uppdraget att bli EU:s försvarslinje mot det mänskliga trycket från Balkan, Turkiet, Mellanöstern m.m. Ortsbefolkningen i de nya gränstrakterna har fått en ny inkomstkälla. Man får mellan 100 och 200 D-mark per smugglad flykting, eller upp till 1000 D-mark per bil. I takt med att Slovenien närmar sig EU-medlemskapet växer den illegala invandringen med ca 20 procent om året. Både priserna och antalet insmugglade flyktingar lär öka framöver. EU-kommissionen uppmanar Slovenien att satsa mer på gränskontroll längs den 60 mil långa nyanlagda gränsen mot Kroatien. Det dröjer nog ett tag innan man inser i Bryssel att den slovenska polisen inte har någon chans i det rejset.

Medlemskapet i EU är frivilligt. Men kandidatländerna är beredda att betala ett högt pris för att få vara med. Vinsterna är trots allt långt större. De allra flesta kandidaterna är små och deras förhandlingsposition är svag. Gång efter annan påminns de om att de får finna sig i att acceptera spelreglerna om de vill vara med i klubben. Polen och Ungern har försökt att ta upp saken till diskussion men sattes snabbt på plats. Ukrainska böner om att inte slå igen alla dörrar till Europa för dem, liksom de ryska protesterarna mot Schengenmuren, tar man lätt på. Dessa länder har ingen talan i frågan.

Det kan emellertid inte ligga i EU:s långsiktiga intresse att driva igenom detta vansinniga projekt utan hänsyn till konsekvenserna. På sikt blir de allvarliga för hela Europa. Risken är att den europeiska integrationens främsta målsättning, att säkra fred och stabilitet, äventyras.

På kort sikt finns det inte mycket man kan göra. Rädslan för okontrollerad invandring är en ytterst känslig politisk fråga i många EU-länder. Något utrymme för kompromisser finns inte, utom möjligen när det gäller Kaliningrad. Dessutom kräver eventuella förändringar i Schengenavtalet ändringar i EU:s grundlag. Dessa måste utarbetas av en regeringskonferens, beslutas på ett toppmöte och ratificeras i nationella parlament.

Schengen kritiseras av en mängd andra skäl. Rättssäkerheten kan hotas, den personliga integriteten kan naggas i kanten, flyktingpolitiken anförtros kommersiella bolag. Bland fördelarna, förutom huvudsyftet att ge EU-medborgare friheten att resa utan pass, nämns polisens förbättrade möjligheter till spaningsarbete, tack vare den alleuropeiska databasen SIS.

Om några år kommer det att finnas många anledningar att utvärdera Schengenreglerna. Ett av uppdragen för det svenska ordförandeskapet är att förbereda nästa regeringskonferens, som planeras till år 2004. En ordentlig översyn av Schengen bör sättas upp på dess dagordning.

Från ton i Reichenau

av Magnus Christiansson

Lärare i statskunskap vid Karlberg

E-post: magnus.christiansson@mhs-k.mil.se

En av de mer grundläggande motsättningar inom internationell rätt och internationell politik som växt fram under nittioalet, har varit rätten till självbestämmande kontra statssuveränitet. Utvecklingen på Balkan är i detta sammanhanget det kanske tydligaste exempel som finns att tillgå, vilket inte kan ha undgått någon.

Detta dilemma ställer oss inför ett intressant moraliskt problem: hur skall man å ena sidan kunna tillfredsställa det basala behovet av att som individ tillsammans med andra få avgöra sin egen framtid, samtidigt som man upprätthåller respekt för de juridiska regler som reglerar umgänget mellan stater? Något tillspetsat skulle man även kunna säga att dessa två principer står som ideal för två olika politiska traditioner ö där den förstnämnda bygger på *Idealpolitik* och den andra på *Realpolitik*, så som vi förknippar ordet med Bismarck.

Vid konferensen "Multiethnic State or Ethnic Homogeneity: the Case of South East Europe" som arrangerades av PFF (Partnerskap för fred)-konsortiet i Reichenau, österrike, lade sig denna konflikt som en skugga över resonemangen. Konferensen, som för andra året i rad hölls i det anrika Chateau Rothschild, siktade på att även inkludera akademiker, politiker och tjänstemän från det berörda området. Som en av konferensens deltagare, Dr. Arkadij Moshes, konstaterade har en debatt om framtiden på Balkan en tendens bli något "kiplingsk", slutna herrsällskap som avgör framtiden för hela regioner. Därför var det extra roligt att återfinna representanter från Grekland, Albanien, Bulgarien, Moldavien, Kroatien, Makedonien, Jugoslavien och Bosnien-Herzegovina i talarlistan, även om den makedonska delegationen (av förklarliga skäl) tvingades ställa in sin medverkan.

Samtliga talare presenterade ett föredrag som berörde olika aspekter av ämnet. En panel, där bland annat professor Dennis Sandole från *George Mason University* och Frederic Labarre från *Pearson* ingick, analyserades de teoretiska utgångspunkterna för hur statsbyggnadsprocesserna kan ta sig uttryck på Balkan. I en panel ledd av Wolf Oschlies från *Federal Institute for East and International Studies* fördes en diskussion om liknande erfarenheter från andra delar av Öst- och Centraleuropa. En avslutande panel gav personer från regionen svängrum att

debattera frågeställningen, och föga förvånande tenderade man att glida in i politiska positioner uppbackade av historiserade politiska argument. Tonen var bitvis från.

Som skandinav var det påfallande hur mycket diskussionen påminde om avkoloniseringsdebatten på 50-60-talet. Samma argumentation om ”ansvar” från de västmakter som mer eller mindre upprättat två instabila kolonier i Europas utkant. Kommer Väst att i ett längre perspektiv kunna tvångsadministrera områden utan att definiera slutdestinationen för sitt militära engagemang?

Slutligen vill jag delge en oförglömligt liten episod. Efter ett kort studiebesök på Militärhögskolan i Wiener Neustadt kom undertecknad att hamna bredvid Ambassadör Nicolae Micu på vägen tillbaka. Plötsligt hade konferensens Senior hamnat bredvid dess Junior. Detta möte blev upptakten till en fantastisk berättelse om vem Ceausescu egentligen var som person, hur Olof Palme uppfattades på den rumänska ambassaden i början av åttiotalet, hur vänskapen med Oleg Grinjevskij växte fram - och mer därtill. Ett möte jag aldrig kommer att glömma.

För den som är intresserad av PFF (Partnerskap för fred)-konsortiet och dess olika arbetsgrupper, kan höra av sig till mig via Ligan.

Bokanmälningar

Heliga män på andligt övningsfält

Andrei Znamenski

Shamanism and Christianity. Native Encounters with Russian Orthodox Missions in Siberia and Alaska, 1820-1917

Westport och London: Greenwood Press, 1999. 306 s.

Som historiker utgår författaren från ett historiskt perspektiv när han försöker svara på sina tre frågor: 1) varför var de ortodoxa missionärerna bland Dena'ina-indianerna på Alaska så framgångsrika efter 1867 (dvs efter att Ryssland hade sålt Alaska till USA!), 2) varför var de nästan helt avvisade av tjuktjerna i nordöstra Sibirien, och 3) varför var resultaten blandade bland altajerna.

När man har läst denna intressanta bok tycker man att författaren skulle ha börjat med andra kapitlet, *Missionary Landscapes in Siberia and Alaska*, eftersom det ger en bakgrund till den ryska ortodoxa missionen i Sibirien. Peter den Store var den förste tsaren som utfärdade ett dekret om kristnandet av Sibiriens infödingar. Detta skulle gagna imperiets konsolidering. Han avskaffade formellt områdets kolonialstatus och Sibirien blev därmed en rysk provins. Den tidigare spontana ortodoxa missionsivern institutionaliserades och blev en del av bosättningspolitiken i de östliga gränstrakterna. Myndigheterna började uppmuntra ett formellt dop av infödingarna, vilket skulle symbolisera deras politiska lojalitet

mot tsaren. Resultatet blev stora massor av s k namnkristna. Ett tsardekret år 1740 förbjöd ”tvångsdop”.

Kapitlet, som för somliga blir det mest intressanta i hela boken, analyserar vidare den ortodoxa missionens motiv, organisation, världsåskådning och attityd till de inhemska folken. Det är anmärkningsvärt att det fram till 1816 bara var munkar som var missionärer. De gifta prästerna ansågs inte kvalificerade. Att komma till vildmarkerna vid Rysslands gränstrakter innebar nämligen prövningar. Sibirien symboliserade den bibliska öknen där Jesus gick igenom prövningar och här skulle de ryska munkarna testa sin asketism. Den stränga sibiriska kylan och isen ersatte den bibliska öknen extrema hetta, här fanns ett andligt övningsfält för de ryska heliga männen. Deras missionsresor påminde om apostlarnas resor med alla strapatser och faror. I detta kapitel läser man t ex om Fader Venedict som gick hela vägen från det europeiska Ryssland till Tjukotka där han skulle verka. En annan, Veniaminov, vann sitt goda rykte som den största ryska missionären genom att ha rest mycket i Alaska och i östra Sibirien. Han kunde resa upp till 9000 kilometer per år, med kanot, segelbåt, till fots. På vägen predikade han, byggde kyrkor och upprättade missionsstationer. På grund av alla strapatser och faror ansågs därför munkar, det s k svarta prästerskapet, lämpligast som missionärer. Först efter 1816 började kyrkan skicka även gifta präster, det s k vita prästerskapet, på missionsuppdrag.

Den ortodoxa kyrkan intensifierade sina missionsansträngningar mellan 1820-30 och speciellt under Nikolaj I. En ny viktig fas tog form. Missionärerna begränsade sig inte längre bara till andlig upplysning, utan de utvecklade ett hjälparbete som inkluderade såväl ekonomisk som medicinsk hjälp. Dessutom började man utbilda och förbereda missionärer i två centra: Ryska Missionssällskapet som bildades i St Petersburg 1865 och Missionsinstitutet som bildades 1854 som en avdelning inom Kazans Ortodoxa Akademi. Det var just i Kazan som man uppmuntrade de blivande missionärerna att lära sig de inhemska språk och där översatte man de viktigaste religiösa texterna. Nikolaj Ilminskij startade ett ambitiöst projekt att översätta den ryska ortodoxa liturgin till många språk. Men kritiken lät inte vänta på sig. En tendens till russificering blev märkbar vid sekelskiftet mellan 18 och 1900-talet.

Det första kapitlet med titeln *Indigenous Landscapes in Siberia and Alaska* är en utforskning av de tre inhemska kulturerna (deras ekonomi, sociala liv och tro) vid tiden för de första mötena med ryska präster.

Kapitel 3 handlar om hur den ortodoxa tron blev Dena'ina-indianernas religion på Alaska (*Orthodoxy Becomes a Native Faith*). Kapitel 4 heter *Unresponsive Natives* och analyserar orsakerna till varför tjuktjerna på Tjukotka avvisade missionärerna. Kapitel 5 beskriver altajernas halvhjärtade mottagande av ortodoxin (*Dialogues about Spirit and Power*). Författaren sammanfattar på slutet att det var både de inhemska trosuppfattningar och de sociala, politiska och

ekonomiska villkoren som genomsyrade dialogen mellan infödingarna och missionärerna. De ortodoxa budbärarna använde de mjuka metoder som hade sin grund i den tradition som härstammar från Glucharev, Veniaminov och Ilminskij. De tre räknas till grundarna av det ryska missionföretaget. Alla tre förespråkade användning av de inhemska språken och inhemska präster. Ilminskij uppmuntrade utbildning av infödingarna på deras egna språk och Veniaminovs *Missionsinstruktioner*, som bl a motverkande russifiering, godkändes både av kyrkan och myndigheterna.

Znamenski analyserar i sin bok huvudsakligen två frågor: vilka kulturella mönster uppstod hos de inhemska vid mötet med missionsaktiviteten, och vilka specifika historiska förändringar underminerar en del kulturella mönster och ger upphov till andra. Han tillhör dem som ser mötet mellan infödingar och ryska missionärer som en komplex process av interkulturellt utbyte. Han är övertygad om att ”etnisk strategi” är ett sätt att bibehålla och befästa egenarten av den egna kulturen i dialogen mellan inhemska och västerländsk kultur, men även i omvandlingen av den egna kulturen. Detta till skillnad från de studier som direkt eller indirekt försöker framställa missionärerna som civilisatorer och kulturhjältar, men också från dem som likställer missionsaktivitet med rysk kolonialism.

Författaren vill också upprätta fader Makarij Glucharevs roll i Altajmissionen. Han har nämligen kommit i skymundan av bl a St Innokentij som är mer känd i väst. Men enligt Znamenski var det Makarij Glucharev som var teoretikern bakom missionsarbetet medan St Innokentij var mer av en praktisk arbetare och administratör.

Denna bok är alltså inte ett försök att skriva den ryska ortodoxa kyrkans missionshistoria. Men i den rika litteraturförteckningen på slutet och även i notapparaten kan den som är intresserad hitta även sådana böcker. Dessutom finns det 3 kartor och 19 fotografier.

Brane Kalcevic

E-post: kalcevic@IBTnet.org

Jeltsin i backspegeln

Leon Aron

Boris Yeltsin: A Revolutionary Life

Harper Collins Publishers, London, 2000

Boris Jeltsin

Prezidentskii marafon

Moskva, 2000

Lilia Shevtsova

Boris Yeltsin: Myth and Reality

Carnegie Endowment, Washington, 1999

Lilia Shevtsova

The Russian Political Regime: From Yeltsin to Putin i Yuri Fedorov och Bertil Nygren (red.) *The Russian Presidential Election in 2000* (Stockholm, Försvarshögskolan, 2000), s. 103-126.

Redan som president var Jeltsins roll omtvistad. Att Jeltsin själv inte var likgiltig inför vilken utvärdering hans ledarskap skulle få vittnar det faktum att han själv redan hunnit publicera tre självbiografiska böcker. Dessa kommer naturligtvis att ha sin plats i den framtida historieskrivningen om Jeltsins ledarskap - inte minst som källor om hur Jeltsin önskade framställa sig själv. Nu finns dock flera välskrivna biografier över Jeltsin. En av de mest omfattande är den av Leon Aron, *Boris Yeltsin: A Revolutionary Life*, som nyligen kommit i pocket. Denna biografi över Jeltsin sträcker sig över 750 sidor - då är ytterligare 300 sidor fotnoter, bibliografi, kronologi, etc. ej inräknade - och är en grundlig redogörelse för Jeltsins liv fram till hans sista år som president.

Bland de kvaliteter som Arons biografi har framstår den grundlighet med vilken han skridit till verket som avgörande. Inte minst den detaljerade redogörelsen för Jeltsins karriär innan han kom till Moskva i slutet av 80-talet ger intressanta och avgörande insikter i Jeltsin som politiker. Övertygande är hans beskrivning av Jeltsins utomordentliga duglighet som chef inom den sovjetiska byggbranchen liksom beskrivningen av hur Jeltsin lärde sig att hantera och till och med njuta av möten med befolkningen under sin politiska karriär i Sverdlovsk och senare Moskva.

Många de frågetecknen kring Jeltsins roll under slutet av 1980- och 1990-talet rätas ut när man får den bakgrund som Aron ger. Jeltsin framstår som en hård men rättvis och begåvad chef under sin tid i byggbranchen. Han svär aldrig och har ett fantastiskt minne för detaljer och för att lägga sina underordnades namn och familjeförhållanden på minnet. Den som vant sig vid bilden av Jeltsin som lallande sjukling och korrupt president kommer troligen att nyansera sin bild efter att ha läst detta avsnitt i Arons bok. Aron lyckas också ge en mycket plausibel redogörelse för Jeltsins väg från karriärist inom kommunistpartiet till övertygad demokrat. Samtidigt som Aron medger att Jeltsins uppfattning om demokrati var relativt naiv och smått bristfällig i början, ifrågasätter han aldrig Jeltsins övertygelse om att detta var den rätta vägen att gå för Ryssland.

Biografin har också litterära kvaliteter. Som emigrant från Ryssland förmår Aron att identifiera litterära citat i talen han analyserar och lyckas hitta citat av ryska diktare som väl beskriver situationer. Vad sägs till exempel om hans beskrivning av hur Jeltsin kände det då han äntligen, efter år av slit och idogt arbete, når ”maktens Olymp” i Moskva, en Olymp som redan var svårt anfrätt av korruption och vilade på ett samhällsbygge i långsamt förfall.

When, after a long and arduous climb, Boris Yeltsin finally trod the slopes of the Party Olympus, his first steps met not a firm and fecund soil but a swamp: wobbly, shorn of fresh growth, reeking of impotence, sycophancy and death. (Aron, 2000: 77)

Aron säger sig vilja beskriva genom citat, genom att berätta så fullständigt som möjligt och låta dessa fakta tala för sig själva (Aron, 2000: xviii-xix). Med andra ord vill Aron inte göra anspråk på att kommentera och tolka, utan vill låta det material han använder berätta. Detta förklarar delvis varför 750 sidor krävs - boken tyngs delvis av långa citat från Jeltsins tal och olika intervjuer och artiklar. Ambitionen är lovvärd och bitvis lyckas Arons onekligen i sin föresats. Det är omöjligt att förstå Jeltsins omvändelse från kommunist till demokrat utan att se på hur hans tal utvecklades under den perioden. Dessutom utgör Jeltsins tal från hans tid som förste partisekreterare i Sverdlovsk intressanta tidsdokument som i mångt och mycket förebådar ”Jeltsin - demokraten”.

Icke desto mindre kan Aron inte gömma sig bakom föresatsen att ”fakta ska tala för sig själva”. Det blir extra tydligt då Aron redogör för Jeltsins valkampanj 1996. Nästan hälften av det kapitel som tillägnats presidentvalet 1996 ägnas åt en beskrivning av Ziuganovs valkampanj, hans politiska tänkande och relationer till national-patrioter som Zavtras chefredaktör Aleksandr Prochanov (Aron, 2000: 592-613). Ziuganovs antisemitism beskrivs nogsamt och av de bilder som finns återgivna från samma period i boken är fem av tjugo bilder antisemitiska karikatyrer från olika oppositionstidningar. Antisemitism är något som är lovvärd att ta avstånd ifrån och Jeltsin har onekligen gjort det rakryggat under sin tid vid makten. Däremot får man genom det urval Aron gjort lätt bilden av att alla som var emot Jeltsin var inbitna antisemiter och i allmänhet råhuggna typer som ville återinföra totalitärt styre. Denna redogörelse för presidentvalet kunde nyanseras betydligt.

Likaså är Arons antagande att Jeltsins dominans över media inte hade någon avgörande betydelse i valet 1996 något förvånande (Aron, 2000: 626). Visserligen stämmer det att inte ens den dominerande tevekanalen ORT kunde övertyga Ziuganovs anhängare, men det intressanta är snarare att Jeltsins kampanj lyckades i föresatsen att få sina relativt ljumma anhängare att gå och rösta. Att han inte diskuterar ryktena om att Jeltsin planerade att ställa in valet, något som har Jeltsin medger i egna memoarer (Jeltsin, 2000: 31-33), är också anmärkningsvärt.

Beskrivningen av Jeltsins perioder av förödande inaktivitet mycket kortfattad. Perioden då Aleksandr Korzjakov styr och ställer i Kreml förbigås i allmänna ordalag, medan Jeltsins storhetstid, som augusti 1991, beskrivs i detalj. Ingen kan begära att alla händelser ägnas exakt lika stort utrymme och det vore också fel klandra Arons 750-sidors verk för att vara för kortfattat. Däremot stämmer det inte att man med ett sådant faktaurval låter dessa ”tala för sig själva”.

Å andra sidan fyller Arons Jeltsinbiografi en plats just därför att den är ett välformulerat försvar för Jeltsins politiska gärning. Tidigare har Lilia Shevtsova stått för den välformulerade kritiken av densamma bland annat i boken *Boris Yeltsin: Myth and Reality* (recenserad av Staffan Skott i senaste numret av *Bulletinen* i oktober 2000). Där Shevtsova klandrar Jeltsin för att redan från början ha förlitat sig på intriger för att behålla makten och demokratiseringen av Ryssland hamnade i andra rummet, hävdar Aron att Jeltsin var drivande i demokratiseringsprocessen. Shevtsova ser Jeltsins misstag i att han gjorde makten personlig och att han inte förmådde införa en ny, demokratisk ordning (Shevtsova, 2000: 104). Aron å sin sida är mindre kritisk. För Aron är Jeltsin framför allt den person som avskaffade det sovjetiska totalitära systemet.

When much of the story told in these pages fades and notoriously parsimonious history reduces Yeltsin's work to one sentence, it is likely to read: "He made irreversible the collapse of Soviet totalitarian communism, dissolved the Russian empire, ended state ownership of the economy - and held together and rebuilt his country while it coped with new reality and losses". (Aron, 2000: 736)

Varken Arons bok eller Shevtsovas sätter punkt för utvärderingen av Jeltsin som politiker. Däremot är deras analyser viktiga inlägg i en debatt som kommer att fortsätta.

Carolina Vendil

Forskare vid FOI

E-post: carolina.vendil@foi.se

Nya böcker och kommande recensioner

Under denna rubrik presenteras nya titlar inom Sällskapetets område.

Bo Petersson

National Self-Images and Regional Identities in Russia.

Ashgate, Aldershot, 2001.

Recension kommer i nästa nummer av *Bulletinen*.

Geoffrey Hosking

Russia and the Russians.

Harvard University Press, Cambridge, 2001.

I sin recension av Hoskings nya bok skrev *The Economist* den 26 maj: In this comprehensive and intelligent survey of Russian history for the general reader, Geoffrey Hosking gives us the grand sweep. As he follows the twists and turns of Slavic history from the principalities of Kievan Rus in the late ninth century to the presidency of Boris Yelstin, he holds back from putting forward a single, all-purpose theory of culture or geography to explain Russia's idiosyncracies. But certain strong themes emerge.

Staffan Skott

Sovjetunionen och det nya Ryssland.

Hjalmarson&Högberg, Stockholm, 2001.

Staffan Skott kompletterar sin tidigare bok *Sovjet - från början till slutet*.

Notiser

Rysk boklEda pCE nŠtet - The Swedish Connection

I Moskva och S:t Petersburg har bokŠlskarna sina smultronstŠllen. Nu finns ocksCE en Internetbokhandel med ambition att erbjuda nytgivna rariteter till lŠsarna i resten av det vŠldiga Ryssland och fšrskingringen.

Vad kallar man en boklEda som bara sŠljer bšcker utgivna i minimala upplagor till en lŠssekrets som Šr spridd šver halva vŠrlden? I Ryssland blev det sjŠlvklara namnet äSvenska boklEdanä (Sjvedskaja lavka).

Det Šr kulturtidskriften *Russkij Zjurnal* som šppnat ett äelektroniskt skyltfšnsterä dŠr sortimentet byts ut var tionde dag. Bšckerna som visas upp dŠr har i allmŠnhet tryckts i upplagor pCE 1000 - 3000 exemplar vilket inte Šr mycket om man betŠnker hur mCEnga mŠnniskor som behŠrskar det ryska sprCEket. HŠr hittar man äLitterŠra manifest frCEn symbolismen fram till vCEr tidä eller ryska šversŠttningar av franska kultbšcker eller romaner skrivna pCE nCEgot mindre sprCEk. Poesin har dŠremot hittills inte intagit nCEgon framtrŠdande plats i den svenskinspirerade boklEdan.

Vilka associationer vŠcker dCE namnet äSvenska boklEdanä? Det skulle ju kunna vara en kŠnga CEt svensk kulturpolitik att kalla det fšr svenskt nŠr ett fšrsŠljningsstŠlle som erbjuder tio titlar i taget gšr ansprCEk pCE att fšrsšrja alla lŠshungriga i en hel vŠrldsdel. Eller kanske Šr det rŠtt och slŠtt en svensk boklEda som stCEtt som fšrebild fšr miniatyrbokandeln pCE Internet.

Fast mÅnga tÅnker nog pÅ sjuvedskij stol - Åsvenskt bordÅ som man sÅger i stÅllet fÅr ÅsmÅrgÅsbordÅ pÅ ryska. Det ryska Åsvenska bordetÅ brukar dock ha lite med det svenska smÅrgÅrdsbordets anrÅtningar att gÅra. Den enda gemensamma nÅmnaren År strÅngt taget att det rÅr sig om sjÅlvservering. Och det År just vad det handlar om i fallet Sjuvedskaja lavka. Man blickar Åver sortimentet, klickar pÅ den bok som vÅsakt aptit och vÅljer sedan betalningssÅtt.

Sjuvedskaja lavka finns pÅ <http://www.russ.ru>

Torgny Hinnemo

E-post: torgny.hinnemo@kanalen.org

Intellektuella om ryska medier

SÅllskapet anordnade ett mÅte den 9 maj om media i Ryssland efter Sovjetunionens fall. Professor **Jan Ekecrantz** (JMK) inledde under rubriken ÅDen postsovietiska medieutvecklingen: reflektioner utifrÅen ett forskningsprogramÅ med en presentation av det projekt som finns pÅ SÅdertÅrns hÅgskola om media i Ryssland och andra lÅnder kring ÅstersjÅn efter Sovjetunionens fall. Det interdisciplinÅra programmet Media Societies Around the Baltic Sea inleddes 1998 och finansieras frÅmst av anslag frÅen ÅstersjÅfonden. Det kommer att pÅgÅ t o m 2003 och kommer att mynna ut i ett antal publikationer, konferenser och forskarutbyten. Inom detta program finns bland andra projekten Media and Journalistic Cultures och Discourses of Transition. Ekecrantz diskuterade Åven massmedias villkor i Ryssland idag.

Forskningsprogrammet presenteras i sin helhet i skriften *Research Program: Media Societies Around the Baltic Sea*.

Fil.dr. **Kerstin Olofsson** (SÅdertÅrn) berÅttade under rubriken ÅDebatten bland de intellektuellaÅ om sin forskning inom projektet *Media and Journalistic Cultures*. Hon har studerat debatten i tre vÅlkÅnda ryska kulturtidskrifter: *Znamja*, *Nasj Sovremennik* och *Novyj Mir*. Under perioden 1989-1991 rÅdde ett slags ÅinbÅrdeskrig inom litteraturenÅ som utspelades i dessa tidskrifter dÅr *Znamja* stod fÅr demokratisering och var vÅstinriktad, medan *Novyj Mir* representerade Åupplyst konservatismÅ och *Nasj Sovremennik* det som ofta kallats den ÅrÅdbruna alliansenÅ. Man kan sÅga att populÅrkulturen gick segrande ur detta inbÅrdeskrig medan de tjocka tidskrifternas betydelse minskade vÅsentligt. Olofsson berÅttade Åven om den debatt som fÅrekommit i Ryssland under den senare delen av 1990-talet om vilka som representerar intelligentsian efter Sovjetunionens fall.

Kerstin Olofsson har skrivit om detta kapitlet äThe Cultural Debate on Abolishing Censorship i *Russian Reports*.

Jan Ekecrantz presenterade Šven sin forskning kring mediebildn av Ryssland i svenska tidningar (inom projektet *Discourses of Transition*). Ryssland framstŠlls som en motsats till äVŠst. NŠr Ryssland beskrivs betonas ofta hur lCeng šsterut det befinner sig, att det Šr en utpost och farligt. Alkoholism och leriga byar figurerar flitigt. Dessutom Šr historien alltid nŠrvarande och svenska tidningar betonar betydelsen av det kommunistiska arvet. Den journalistiska retoriken frCen det kalla kriget har efterhand ersatts av ett kulturellt Cetskiljande av šst och vŠst. Ekecrantz pekade Šven pCen den pCetagliga frCenvaron av framtiden nŠr Ryssland figurerade i svensk press. I andra artiklar (om Sverige och andra vŠstlŠnder) Šr det vanligt att man skriver om framtiden i termer av prognoser och vad en viss CtgŠrd etc. kan tŠnkas leda till fŠr konsekvenser. Ekecrantz presenterade ocksCen en del talande citat frCen svenska tidningar. Studien presenteras i en bok som utkommer pCen Carlssons fŠrlag i hŠst med titeln *Vi har sett framtiden och den fungerar inte*.

I debatten som fŠljde diskuterades mediesituationen i Ryssland idag. Dels framhŠlls Kremls škade ambitioner att kontrollera media, men ocksCen hur det ryska nŠringslivet sŠkt anvŠnda sig av media. Hur intelligentsian sCeg ut i Ryssland idag blev ocksCen nCegot som inspirerade till debatt.

Publikationer samt resurser pCen Internet

Jan Ekecrantz och Kerstin Olofsson (red.) *Russian Reports, Studies in Post-communist Transformation of Media and Journalism* (Almqvist & Wiksell, 2000) ISBN 91-89315-03-0.

Jan Ekecrantz och Tom Olsson (red.) *Research Program: Media Societies Around the Baltic Sea* (Šsdertšrns hŠgskola, 2000)

Communications Law in Transition Newsletter - Russia:
http://pcmlp.socleg.ox.ac.uk/transition/issue2_3/russia.htm

RFE/RL Russian Media Empires:
<http://www.rferl.org/nca/special/rumedia6/index.html>

RFE/RL Media Matters:
<http://www.rferl.org/mm/>

Sojuz zjurnalistov Rossii:
<http://www.ruj.ru>

Mediasojuza:

<http://www.ms.ru>

<http://www.mediaforce.ru>

Carolina Vendil

E-post: carolina.vendil@foi.se